

N:o 105.

Af herr **J. Mankell**, om afskaffandet af prygelstraffet i fängelserna.

I allmänhet synes tillvaron af denna straffart vara föga bekant. Åtminstone har undertecknad förnummit bevis på okunnighet derom till och med hos sakkunnige personer, hvilka varit lika märkliga, som öfverraskande. Öfver hufvud synes man om förhållandet haft en dunkel föreställning, framkallad genom tidningsnotiser, men utan att närmare göra sig reda för hvarken dess befintlighet, omfattning eller rättsgrund. Många hafva för visso antagit, att prygelstraffet i fängelser afskaffades i sammanhang med spö- och risstraffet eller prygel- och daggstraffet för krigsmagten eller åtminstone, att i alla händelser dess tillämpande småningom i det närmaste upphört.

Detta har gifvit mig anledning att närmare efterforska förhållandet samt isynnerhet den rättsgrund, på hvilket det stöder sig. Och har jag derigenom kommit till det resultat, att prygelstraffet icke allenast på senare tider tillämpats i större omfattning, än man kunnat förmoda, utan äfven att dess användande egentligen blott stöder sig på en administrativ stadga, i afseende på hvilkens utfärdande Riksdagen hvarken blifvit hörd eller gifvit sitt bifall.

Till stöd för straffarten läser ursprungligen blott kunna åberopas Kongl. Maj:ts instruktion för styrelsen öfver fängelser och arbetsinrättningar i riket af den 7 mars 1835, i hvars art. 2, §§ 1 och 3, säges:

»Ordningsmål i allmänhet och sådane af korrektionist eller fänge begångne förbrytelser, som äro föremål för polismyndigheters behandling, eger styrelsen upptaga och afgöra samt dervid låta använda korrektionella bestraffningar, hvarunder, i svårare fall, jemväl begripes prygel för manspersoner»;

»Innan någon bestraffning af styrelsen bestämmes och tillämpas, skall, genom behörig undersökning, förbrytelsen vara uppdagad och förbrytaren befunnen saker.»

I § 7, mom. 2, af Kongl. Maj:ts instruktion för dess fängsvårdsstyrelse den 16 december 1859 säges:

»I afseende å fängvårdsstyrelsens rätt att ålägga fångar och kronoarbetskarlar extra judiciel bestraffning komma nu gällande föreskrifter att, till dess annorlunda förordnas, till efterrättelse tjena.»

I Kongl. Maj:ts instruktion för embets- och tjenstemän vid rikets straff- och arbetsfängelser af den 11 december 1860 säges § 2, mom. 7:

»Direktör åligger — — — att i ordningsmål utöfva den bestraffningsrätt, som fängvårdsstyrelsen, inom de för dess straffrätt bestämda gränser, åt direktören uppdrager, samt att hos styrelsen anmäla de förbrytelser, som direktören ej eger själf bestraffa.»

Enligt Kongl. Maj:ts reglemente för läns- och kronocellfängelserne i riket af den 28 maj 1867 lära dervarande fångar ej kunna ådömas prygelstraff, emedan det i § 3, mom. 6 heter:

»att, om fånge bryter mot anbefald ordning, genast, eller senast påföljande söcknedag göra anmälan om förhållandet hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande, som efter sakens beskaffenhet bestämmer straff för förseelsen; egande dock fängelseföreståndaren att, der för ordningens vidmagthållande så nödigt är, insätta fången i mörk cell eller, om säkerheten så erfordrar, honom med fängsel belägga.»

I den förnyade instruktionen för fängvårdsstyrelsen af den 22 november 1877 lyder mom. 2 af § 7 på samma sätt, som i instruktionen af den 16 december 1859, med undantag att ordet »kronoarbetskarlar» blifvit utbytt mot ordet »försvarslöse».

* * *

Sådane lära de grunder vara, enligt hvilka fängvårdsstyrelsen eller fängelsedirektörerne kunna utdela prygelstraff. Deraf torde framgå: att straffarten tillkommit på administrativ väg;

att densamma likväl före 1860 endast af fängvårdsstyrelsen, efter förbrytelsens uppdragande och bekräftande genom behörig undersökning, kunde ådömas;

att fängvårdsstyrelsen dock från sistnämnda år erhöill bemyndigande att öfverlåta åt fängelsedirektören inom vissa gränser utöfva sin bestraffningsrätt, sannolikt äfven i afseende på utdelning af prygel;

att straffet från år 1867 sannolikt icke, så länge Kongl. Maj:ts befallningshafvande ej hafva rätt till prygelstraffets utdelande, skulle få tillämpas i läns- och kronocellfängelser, fastän i dessa förvaras fångar, dömdes till 2 års straffarbete och derunder; och

att från år 1877 benämningen »kronoarbetskarlar» utbyttes mot »försvarslöse», hvarigenom prygel kunde utdelas äfven åt sådane för-

svarslöse, hvilka blifvit fängslade endast på grund af brist på sysselsättning o. s. v. enligt lösdrivvare- eller fattigvårdsstadgan.

För närvarande läser det faktiska förhållandet vara, att fängelse-direktörerne, utan fängsvårdsstyrelsens hörande, på en gång kunna ådöma ända till *fyratio prygel*. Ibågkommer man derjemte, att detta kan ske huru många gånger som helst, och att bland direktörerne, om de än i allmänhet äro välvilligt stämde mot fångarne, kunna finnas sådane, som begagna sin myndighet att hämnas, om fångarne våga klaga, så inses lätt, att desse alldeles värnlöst äro lemnade i händerna på fängelsernas föreståndare. Och denna risk är utsträckt till försvars-löse, som blifvit dömd till allmänt arbete, endast i följd af lättja, lösd-rifveri, kringstrykande eller tiggande, under det fångar, som för verk-liga förbrytelser blifvit dömd till enkelt fängelse eller straffarbete under två år, äro befriade från densamma!

Af de officiella berättelserna och rapporterna öfver fängvården framgå prygelbestraffningarnes antal vid de centrala straffängelserna och arbetsanstalterna under de förflutna åren

	1886	1887	1888	1889	1890	1891
<i>Straffängelserne.</i>						
Långholmen	1	1	3	39	7	4
Malmö	4	1	—	4	1	2
Karlskrona	—	—	—	3	4	—
Nya Varfvet	1	1	1	1	2	1
<i>Arbetsanstalterne för män.</i>						
Landskrona (före 1889 Malmö)	—	—	1	1	1	4
Tjurkö	5	—	4	—	1	5
Borghamn	—	3	—	2	—	—
Nya Varfvet { östra	2	2	1	2	2	—
{ vestra	—	—	—	5	1	2
Svartsjö (före 1891 Vaxholm)	—	—	—	—	—	2
	13	8	11	57	19	20

Härvid torde observeras, att prygelbestraffningarne under de förra åren icke allenast voro färre, utan äfven, såsom jag under mina statsrevisorsresor hade tillfälle att iakttaga, pryglens antal vid hvarje bestraffning mindre, vanligtvis 5, 10, 15, högst 20, då de enligt fängelse-rapporterna på senare tider ej sällan uppgått till 30 å 40. Allenast vid Långholmen utdelades år 1889 550 prygel. Fastän prygelbestraffningarnes antal år 1891 blott uppgick till 20, var pryglens antal dock 515. De försvarslöse, som på Waxholm, såsom stående under militärlagarne, voro befriade från prygel, hafva efter förflyttningen till Svartsjö blifvit hugnade med sådane. Bland annat må omnämnas ett upprörande fall i somras, då en fänge för första resan rymning bestraffades med 40 prygel, hvarvid samma vaktknektar, som måste plikta i löneafdrag för rymningen, lära tillåtits slå. Ej heller lærer undgå uppmärksamheten, i huru olika mån och efter hvilka olika grunder prygelstraffet af olika fängelseföreståndare tillämpas.

Och sådant kan ske i vår upplysta tid, som så gerna berömmar sig öfver sin odling och sin menniskovänlighet, och sedan spö- och risstraffen blifvit upphäfde redan 1855, husagan 1858 och prygel- och daggstraffet för militärer 1868.

Naturligtvis förebära anhängarne af prygelstraffet i fängelserna, och särskildt bevakningspersonalen, att utan detsamma ordningen i fängelserna icke skulle kunna upprätthållas, ej heller myterier förebyggas. Alldeles samma invändningar gjordes mot spöstraffets, husagens och prygelstraffets borttagande. Och likvisst hafva dessa straffarter numera befunnits obehöfliga.

Dylika invändningar torde i förevarande fall vara så mycket mindre berättigade, som de nu befintliga diciplinärstraffen — mistning af åtskilliga låtnader samt ljus eller mörk cell utan sängkläder eller arbete — kunna göras ganska eftertryckliga, och som fängbevakningen tillåtes att både bära och begagna huggare och revolver. Anser man det i lagen stadgade ansvaret för missbruk af sistnämnda rättighet (strafflagens kap. 5 §§ 8 och 9) vara för stort, att medgifva dess användande vid lägligt tillfälle, bör detta ansvar för fängbevakningen kunna lättas.

Så beqvämt prygelstraffet än må förefalla fängbevakningen, är dock säkert, att dess tillvaro, ja blotta möjligheten af dess erhållande, väsentligen motverkar en bland fängelseväsendets hufvuduppgifter, nem-

ligen fångens förbättring. Ty en gammal erfarenhet sedan tiden för kroppsstraffens allmänne begagnande, och som då i främsta rummet anfördes såsom skäl för deras afskaffande, var deras förnedrande och försämrande inflytande, hvilket i hög grad försvårade individens uppriktande i hans egna ögon och derigenom gjorde honom hemfallen åt lasten och brottet.

* * *

En annan fråga är, huruvida prygelstraffet i fängelser lagligen existerar eller någonsin lagligen blifvit stadgad.

Såsom ofvan är nämnt, lærer till stöd för dess användande blott kunna anföras den på administrativ väg tillkomna instruktionen för styrelsen öfver fängelser och arbetsinrättningar i riket af den 7 mars 1835, hvars stadgande sedermera i följande instruktioner ansetts gällande, om det än i flere hänseenden blifvit ändradt, äfven på samma administrativa väg.

Med anledning häraf måste det spörsmålet uppställas: eger Kongl. Maj:t laglig rätt att på administrativ väg stadga kroppsstraff?

Svaret måste blifva, att om han i ett hänseende, nemligen i afseende på fångvården, eger denna rätt, så måste han äfven i andra hänseenden innehafva densamma. Skulle så vara fallet, kunde hela svenska folket komma i åtnjutande af prygelstraffet. Och att detsamma blifvit tillämpadt, icke allenast på dömda straffångar, utan äfven på försvarslöse, hafva vi ofvan sett.

En sådan rätt måste dock förefalla orimlig, så länge den icke af Riksdagen blifvit medgifven. Den synes äfven strida mot föreskriften i regeringsformens § 16, att Konungen ingen får förderfva eller förderfva låta till hans välfärd, utan att han lagligen förvunnen och dömd är. Och eger Kongl. Maj:t ej denna rätt i allmänhet, så lærer den ej heller förefinnas i afseende på fångvården.

Enligt min åsigt är prygelstraffet i fängelser sålunda för närvarande grundadt på en olaglighet. Och då dertill kommer, att detsamma fullkomligt strider mot tidens humana anda, att det måste försvåra fångens förbättring, att det i de flesta civiliserade länder länge sedan blifvit upphäfdt, och att ordningen inom fängelserne enligt utlandets erfarenhet utan detsamma väl bör kunna upprätthållas, får jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen måtte besluta upphörandet af
prygelstraffet i fängelser.

Om remiss till vederbörligt utskott anhålles.

Stockholm den 30 januari 1892.

J. Mankell.